

Viane

Breugel in de Congo

17 Oktober 2009

Toen ik vroeg in de morgen wakker werd begon het te regenen. Nogal heftig zelfs maar slechts kort. En daarmee was de toon gezet voor de hele eerste helft van de wandeling die nog moest begonnen worden. De hemel bleef voor het grootste gedeelte van de tijd dreigen en één keer viel er een nogal fikse regenbui uit. De tijd van het jaar, je weet wel... Het dorp Viane mag niet verward worden met Vianen. Het eerste ligt in de Belgische provincie Oost-Vlaanderen, het tweede in de Nederlandse provincie Utrecht. Viane ligt aan de Mark, Vianen ligt aan de Lek. 't Is maar dat je het weet.

Als deelgemeente van de stad Geraardsbergen ligt Vianen in het zuidoostelijke hoekje van de provincie, aan de grens met zowel Vlaams Brabant als met Henegouwen.

Om één of andere reden maakte ik, bij het horen van de dorpsnaam, steeds de associatie met „Moerbeke“. Moerbeke-Viane dus. Waarom? Het is me nog steeds niet duidelijk. Wel bestaat het spoorwegstation Viane-Moerbeke dat integraal op het grondgebied ligt van Moerbeke maar ik ben daar nooit met de trein gepasseerd. Viane heeft overigens niets met dit station vandoen. Men zegt dat die naam gehanteerd wordt om onderscheid te maken met Moerbeke-Waas. Doch het verband van de naam met de spoorwegen herinnert me aan nog iets anders. Ooit, toen ik over de wandeling in Louise-Marie schreef, vermeldde ik dat daar in de omgeving de spoorweg van Oudenaarde naar Ronse door de enige tunnel onder een natuurlijke hindernis in Vlaanderen liep. De 450 meter lange tunnel onder de Spichtenberg. Ik werd daarvoor op de vingers getikt door één van mijn lezertjes die opmerkte dat er ook nog een tunnel bestaat die, net ten zuiden van Geraardsbergen, onder de hoge Buizemont gaat. Die tunnel is 401 meter lang. Of 402 meter volgens een andere bron. Over deze tunnel wist de Denderbode van 11 maart 1866 het volgende te melden:

„Binnen eenige dagen zullen de groote werken der kanalisering der dender en den yzeren weg van Braine-le Comte naar Gent, welke reeds den verleden zomer begonnen zijn, weder worden aengevangen om gedurende den loop van dit jaer te eyndigen.

Den tunnel onder den berg te Geeraardsbergen, vordert snel; men heeft hem reeds doorboord en over eenige dagen het goed gelukken dezer grootsche onderneming door kanonschoten aangekondigd.“

Iets minder dan een jaar later, op 5 maart 1867, werd de tunnel in gebruik genomen. Met kanonschoten. Wel was men toen ook op het idee gekomen er een een trein doorheen te laten rijden om het zogenaamde „verstrengelde“ spoor in de praktijk te testen. Het dubbele spoor gaat voor de tunnel namelijk over in wat de Fransen „deux voies mariées“ noemen. Officieel kon men voor deze wandeling inschrijven vanaf 7 uur. Opmerkelijk vroeg voor deze tijd van het jaar. De reden was allicht dat er ook de mogelijkheid geboden werd om een circuit van 50 kilometer te lopen. Maar niet alleen dat: het was eigenlijk een tweelingwandeling. Indien die term al bestaat. Voor deze „Verbroederingsstocht Heide- en Padtochten“ kon namelijk ook gestart worden in het Vlaams-Brabantse Gooik. Voor de langste afstanden overlaptten of kruisten de beide trajecten elkaar. Zodat het soms uitkijken was om niet van de ene in de andere wandeling terecht te komen. Maar de zaken waren goed gesignaleerd zodat dat gevaar, mits enige aandacht, niet echt dreigde.

Toen ik me bij de startplaats in de Beverstraat in Viane meldde om kwart over zeven moest ik al gaan zoeken naar een parkeerplaatsje. Nog niet zo gemakkelijk in het kleine

dorp dat me totaal onbekend was. Mits enig over en weer rijden zag ik dan toch een parkeerwachter die me naar de parking van een nabijgelegen instituut loodste. Ook goed geregeld. Wie echter nog later kwam moest het waarschijnlijk zelf maar uitzoeken in de straten rondom het startpunt. Die bleken na mijn wandeling inderdaad ook vol te staan met auto's. Duidelijk trekt deze wandeling echt wel veel volk. De organiserende Padstappers uit Geraardsbergen beloofden ons een stuk Vlaamse Ardennen en Pajottenland. Wat betekende dat er „bergen“ op onze weg zouden liggen en panorama's op groene heuvels en dalen. Het landschap dat Breugel heeft geschilderd en dat als zodanig onmiddellijk herkenbaar is. Al zullen er in Breugels kleine ijstijd nog geen akkers met mais zijn geweest. Dat gewas kan in zijn tijd hier nog niet bekend geweest zijn. Het werd slechts weinig vroeger door de Spanjaarden uit de Nieuwe Wereld meegebracht. In ons dialect heet mais trouwens nog steeds „sponse tèrve“ (Spaanse tarwe). Maar voor de rest kan je nu nog steeds zonder problemen zien waar Abraham Breugel de mosterd heeft gehaald.

Het mag ondertussen bekend zijn dat er enkele dingen zijn die niet nalaten me te fascineren: bergen (met heuvels ben ik ook al tevreden), molens, grensgebieden en natuur. Op deze wandeling werd ik wat dat betreft wel op mijn wenken bediend. Bij eerdere wandelingen in het Pajottenland werd me inderdaad nooit zo'n panoplie geboden.



In het opkomende licht van de ochtend slingert de weg zich van links naar rechts en op en neer.

Mijn wandeling begon om half acht, in het donker. Evenwel was de weg vinden geen echt probleem omdat er ongeveer tegelijk met mij nog een heleboel andere wandelaars van start gingen. Die zich duidelijk veel beter dan ik konden oriënteren bij gebrekkig licht. Ik hoefde maar te volgen. Het eerste stuk ging al snel langs een waterloop die ik voor een eenvoudige beek versleet. Ik denk, achteraf, dat het ging over de Mark. Dit stroompje zoekt zijn weg langs Viane en scheidt het dorp van Geraardsbergen. Deze zijrivier van de Dender ontspringt op ongeveer 80 meter boven de zeespiegel in het Bois

d'Enghien op het grondgebied van Marq (Mark) in Henegouwen. Hoewel het de belangrijkste waterloop van Zuid-Pajottenland is, is het slechts 26 kilometer lang, sterk vertakt en volslagen onbevaarbaar. Hoe bescheiden het riviertje ook is, het heeft toch wel wat betekenis (gehad) omdat er eertijds meerdere watermolens van gebruik maakten. Daarvan zijn er nu nog een achttal overgebleven. In verschillende staten van onderhoud en/of verval. Stilaan begon het licht in de dag te komen en werd er meer zichtbaar van de omgeving en van de wegen die zich op en neer door het landschap slingerden. Op één van die smalle weggetjes werd ik voorbijgereden door een karavaan grote vrachtwagens. Opmerkelijk dat die mastodonten met hun hoge, gesloten laadbakken deze ongeschikt smalle weggetjes hadden gekozen. De reden bleek een eind verder. Daar was een lawaaierige tijdelijke opstelling in bedrijf. Het had duidelijk wat met bieten te maken. Het oogsten daarvan was blijkbaar al gebeurd want er lag een grote hoop van die veldvruchten op de akker te wachten. Met een kraan werden ze opgeschept en in een soort trechter gestort. Van daar werden ze dan met een schroef van Archimedes naar nog een ander mechanisme gevoerd om tenslotte luid bonkend in de laadbak van de vrachtwagen te belanden. Het is me niet duidelijk geworden wat er met de bieten precies gebeurde voordat ze in de laadbak vielen. Misschien werd de resterende aarde er nog van verwijderd. Het loof kan het niet geweest zijn want dat was er duidelijk eerder al vanaf gehaald. De stoet vrachtwagens blokkeerde



Bieten en nog eens bieten

heeft ook een Franse naam: Gammerages. Nu ligt het in Vlaams-Brabant maar ooit maakte het deel uit van het franstalige Henegouwen. Vandaar. De naam Galmaarden (of iets wat er op geleeke) komt al in 1068 voor in een stichtingsoorkonde van Geraardsbergen.



De zwaar gehavende kerk in Galmaarden

het smalle baantje zeer effectief. Wat voor de wandelaar niet zo bezwaarlijk was (behalve dan omwille van de dieselstank) maar de enkele personenauto's die erop gerekend hadden hier voorbij te kunnen, die konden het wel schudden. Zo te zien ging het daar nog uren duren.

Het viel me op dat er hier in de streek nog vele zeer oude huizen te vinden zijn. Voornamelijk boerderijen. En onnoemelijk veel kapelletjes in allerlei formaten en van allerlei leeftijden. Blijkbaar leefde hier ooit een zeer devoot (of bijgelovig) volkje.

De eerste rust- en controlepost was te vinden in een school in Galmaarden. Dat dorp

Toen ik op het dorpsplein passeerde was het me op het eerste gezicht duidelijk dat er met de kerk in Galmaarden wat aan de hand is. Ze ziet er echt niet uit. Het blijkt dat in de nacht van 11 op 12 mei 2008 deze Sint-Pieterskerk volledig is afgebrand. Het was een geklasseerd classicistisch monument. Slechts enkele muren en de sacristie staan nog overeind. Ook de inboedel is uiteraard volledig door de brand verloren gegaan. De oorzaak van de brand is waarschijnlijk te zoeken in enkele vuurpijlen die werden afgeschoten en die op het dak van de kerk zijn terecht gekomen. Op het moment dat dit gebeurde was er kermis in Galmaarden maar een georganiseerd vuurwerk stond niet op het programma.

Getuigen hebben echter gehoord dat er na middernacht vuurpijlen afgeschoten werden. Ook werden er gebruikte vuurpijlen gevonden in de buurt van de kerk. Nu staat de rest van het gebouw er wel zeer treurig bij.

Galmaarden kent een zeer authentiek folkloristisch feest: de Pauwelviering die eng ver-groeid is met het gehucht Sint-Paulus. Over het ontstaan van de Pauwelviering spreken verschillende legenden op een verschillende manier. Een van die verhalen ontstond al in 1382. Na de plundering van Geraardsbergen bleven er toen talrijke doden op de slagvel-den liggen. Daardoor ontstonden vele ziekten onder mens en dier. Of dat er ook de oor-zaak van was dat de pest opdook in Galmaarden is niet duidelijk maar wel greep die ziekte snel om zich heen. Op het feest van Sint-Paulus' Beking (25 januari) verscheen er plots een witte ruiter die roggebroodjes uitdeelde. Wie ervan at bleef van de pest gespaard. Die witte ruiter moet dan Sint Paulus, de patroonheilige van het dorp, geweest zijn. Om die re-den wordt nog altijd de Pauwelviering gehouden. Een andere legende vertelt dat er in een zeker jaar grote paniek onder de boeren ontstond omdat alle oogsten verloren gingen en de dieren ziek werden. Ten einde raad wendden ze zich tot de prior van het klooster, een zekere Paulus, om het onheil af te zweren. Deze vroeg toelating van de paus om gewijde broodjes uit te delen. Wat hem werd toegestaan. En zie: alles kwam weer in orde en een

traditie was geboren. Maar de vraag naar die broodjes werd zo groot dat de abdij de kosten niet meer kon dragen. Waarna besloten werd op de dag voor Sint Paulus een omhaling te organiseren teneinde de financiën van de abdij te ondersteunen. Wat ook jaar na jaar gebeurde. Tot lepe lieden ten eigen bate begonnen met omhalen. Tenslotte werd er verordonneerd dat enkel een gezelschap dat vergezeld was van de enige echte Pauwel recht had op de zuur verdiende centen van de gelovigen. De inwoners van Galmaarden dragen de spotnaam Brabantse Patatten.



De Heetveldmolen in Tollembeek. Het schoepenrad werkt nog steeds

Ondertussen was bij de wandeling de ochtend al zo ver gevorderd dat het toenemende licht met de ijle mist in de meersen langs de Mark speelde. Kort daarop arriveerde ik bij een spectaculair mooie watermolen op de rivier: de Heetveldmolen in Tollembeek. Een graanwatermolen die al van in 1440 bekend is. In 1949 werd de molen nog herbouwd en hij is tot in 1996 ook echt gebruikt voor het malen van graan. Zij het dan dat er niet enkel waterkracht werd gebruikt maar ook een dieselmotor. Nu is hij weer maalvaardig met waterkracht en de molenaar Richard Van Ongevalle (!) laat hem zo nu en dan nog eens werken. Pas vorig jaar zijn de molen en de omgeving geklasseerd.

Hierna leidde de weg over smalle voetpaden en rustige smalle wegen langs mooie panorama's richting Vollezele. Dat is een deelgemeente van Galmaarden die bij mij associaties oproept met... melk. Ik meen me te herinneren dat vroeger een bepaald merk flessenmelk uit dat dorp afkomstig was. Hetgeen aanleiding gaf tot het wat voor de hand liggende grapje dat ze er beter zouden aan doen „Vollefles“ te heten dan „Vollezele“. Indien mijn herinneringen al correct zijn dan heb ik toch bij mijn vluchtige doortocht van het dorp geen spoor gezien van een melkerij. Vollezele is echter bekend om een heel andere tak van agrarische activiteit: het fokken van authentieke Belgische trekpaarden! Eertijds was Vollezele een begrip in gans de wereld omwille van deze massieve werkbeesten. Het trekpaard



De oude hoeve met de gedenkplaat voor de trekpaarden die er werden geboren

dankte zijn succes aan de industriële revolutie in het midden van de 19de eeuw. Er was toen namelijk nood aan krachtige paarden die in staat waren om zware transporten en schepen te trekken. Om vast te stellen welk ras voor dergelijke bezigheden het best geschikt was, werden er kampioenschappen georganiseerd. In Vollezele was er een boer die niet enkel van het verbouwen van knollen op de hoogte was maar die tevens een open blik op de wereld gericht hield. Remi Van der Schueren besepte al snel dat het Brabantse trekpaard zeer zeker een goed figuur zou slaan bij deze wedstrijden. Met zijn hengst Brillant

ging hij daaraan deelnemen en overal kwam dit stel als winnaar uit de bus. Brillant werd een soort nationale held en wie een rasecht Brabants trekpaard wilde kwam het in Vollezele halen. Samen met nog twee andere fokkers zorgde Remi voor een constante aanvoer van paarden. Brillant heeft zijn monument gekregen. Een kleintje. Dat in het centrum van Vollezele staat. Ten onrechte wordt er wel eens gedacht dat het echte monument voor Brillant dat is wat in Lennik staat. Niet juist! In Lennik is het Brillants vader, Prins, die ook bekend staat als Gugusse of Orange I). Ze wisten daar blijkbaar van wanten in die paardenfamilie. De wandeling voerde voorbij aan een zeer oud hof waar aan de muur een arduinen gedenkplaat was aangebracht die memoreerde welke illustere paarden hier ooit geboren werden.

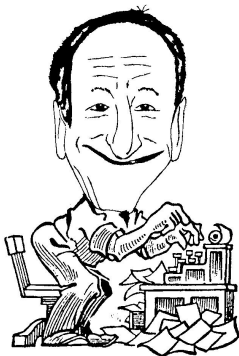
Een bosje wegwijzers vlak voorbij de hoeve gaf onder andere aan dat men vanaf hier het stiltegebied Dender-Mark betrad. Het was er inderdaad stil maar het uitgezette traject voerde ons echter naar het controlepunt in Vollezele waar het dan weer allesbehalve stil was.

Het vervolg van het wandeltraject week echter op een bepaalde plaats van de gebaande weg af naar een smal paadje waar nog eens extra aangeduid was dat het hier om een stiltegebied ging. We waren nu op de flanken van de Congoberg. Een intrigerende getuigeheuvel die niet enkel omwille van zijn naam interessant is. Hoewel ook die naamgeving een belangwekkend verleden heeft. Eertijds lag op de huidige Congoberg het gehucht „Achterdenbos“. Die naam sloeg op het feit dat daar enkele zeer armoedige lemen huisjes stonden en dat de bevolking doorging voor dom en bijgelovig. In een later tijdperk woonden hier verschillende mijnwerkers die dagelijks naar en van de Borinage pendelden per spoor. Die mannen kwamen ongewassen en dus pikzwart van hun dagtaak terug en ze werden spottend „Congolezen“ genoemd. Dus werd de heuvel waar ze woonden de Congoberg. Een andere uitleg heeft een racistisch trekje. Con-



Op de flank van de Congoberg

go was toen een kolonie van België en de bevolking daar ging hier door als achterlijk en primitief. Dus werd de analogie gelegd met de bewoners van de berg „Achter den Bos“. Zodoende. Al dit is echter niet de enige reden waarom de Congoberg onze aandacht verdient. Bij opgravingen op deze berg zijn overblijfselen teruggevonden van een kamp van Neanderthalers. Nu ja, het zullen allicht geen bewoners van het Neanderdal zelf geweest zijn maar het gaat hier om dezelfde mensensoort. Er werden meer dan 600 werktuigen opgegraven in de jaren '80 van vorige eeuw. Wat bewijst dat er in het Pajottenland prehistorische mensen hebben gewoond. De gevonden werktuigen zijn meer dan 72.000 jaar oud. Er is echter nog meer! Op 14 mei 1940 stortte een Hawker Hurricane jachtvliegtuig neer en boorde zich in de flank van de Congoberg. Van het vliegtuig zijn verschillende fragmenten gevonden maar het lot van de piloot is nog steeds zeer onzeker. Ooggetuigen van de crash (en die zijn er, want het is recent genoeg gebeurd) spreken elkaar tegen. De een zegt dat de piloot is kunnen springen uit het brandende toestel. De ander dat het vliegtuig helemaal niet brandde en dat de piloot niet gesprongen is. Nog een ander beweert dat de piloot beide benen gebroken had, is afgevoerd met een kruiwagen en nadat hij hersteld was naar Engeland is teruggekeerd. Ondanks al deze adelbrieven is de Congoberg toch relatief onbekend. Dat komt allicht omdat er nauwelijks wielerskoersen van enige betekenis overheen trekken. Dit in tegenstelling met de nabij gelegen Bosberg. Die lag niet op mijn weg bij deze wandeling maar ik ben er wel overheen gereden toen ik naar huis terugkeerde. Over deze berg is de Ronde van Vlaanderen al zo'n 35 keer getrokken. Wanneer in die wedstrijd de beslissing nog niet gevallen is op de Muur van Geraardsbergen, is het nogal eens de laatste beklimming van de koers, de Bosberg, die de scherprechter is. Sensationeel is deze heuvel nochtans niet. De lengte is 1350 meter, het gemiddelde stijgingspercentage is slechts 5% en het hoogteverschil is 68 meter. De kassei ligt wel erg ongelijk en is wellicht bij nat weer gevaarlijk glibberig. Doordat de heuvel zo laat in de koers komt en zowat iedereen daar al op zijn tandvlees zit, weegt hij toch nog behoorlijk door. De Bosberg wordt wel eens de Edwig Van Hooydonck-berg genoemd omdat die renner daar in 1989 en 1991 de splijtende demarrage plaatste die hem de overwinning opleverde. Na de Congoberg, althans het gedeelte dat ik onder voeten geschoven kreeg, ging het traject nog aan verschillende mooie vergezichten voorbij onder een schuchter zonnetje om weer in Viane te belanden. Alweer een mooi stukje Vlaanderen gezien.



© Michel Christiaens



Langs de Mark